

Nytt funn av huldreblom *Epigonium aphyllum* i Marker

INGVAR SPIKKELAND

Spikkeland, I. 2002. Nytt funn av huldreblom *Epigonium aphyllum* i Marker. *Natur i Østfold* 21(1/2): 32-34.

Huldreblom ble sommeren 2002 funnet på halvøya Nebba i Store Le, Marker kommune. Dette er det andre funnet av denne arten i Østfold. Artikkelen beskriver voksestedet og litt om floraen i området.

Ingvar Spikkeland, Buer, 1870 Ørje. E-post: ingvarsp@tiscali.no

Huldreblom er en sjelden plante med østlig utbredelse i Norge (Lid & Lid 1994). Arten er tidligere bare funnet en gang i Østfold; mellom Taraldrud og Ådal i Rødnes, Marker i 1963 (Wischmann 1965). Huldreblom er fredet i Norge.

Fig. 1. Oversiktskart over de østlige deler av Østfold, med tilgrensende områder i Värmland og Dalsland. Funnsteder for huldreblom er avmerket med fylt sirkel.

Nytt voksested

Ett nytt funn i Marker ble gjort 21. juli 2002. Fem blomstrende planter ble funnet sørøst i Øymark i nærheten av det nedlagte småbruket Modal, nær riksgrensen på halvøya Nebba i Store Le (Figur 1 og 2). Voksestedet lå i en vestvendt, steinet og urterik li med granskog/blandingsskog, ca. 160 m o.h., UTM PL5884 (ED50). Jordprøve fra voksestedet viste pH 6,5. Gran var det dominerende treslaget, men det fantes også noe selje, rogn og bjørk. I en radius på 1 m omkring selve voksestedet fantes følgende arter: Sisselrot *Blechnum spicant*, maurarve *Moehringia trinervia*, trollbær *Actaea spicata*, blåveis *Hepatica nobilis*, krattfiol *Viola mirabilis*, gjøkesyre *Oxalis acetocella*, skogvikke *Vicia sylvaticus*, vårerteknapp *Lathyrus vernus*, skogsveve *Hieracium sylvatica* coll., maiblom *Maianthemum bifolium*, snerprørkvein *Calamagrostis arundinacea* og etasjemose *Hylocomium splendens*. Ellers vokste det i den umiddelbare nærhet fugletelg *Gymnocarpium dryopteris*, ormetelg *Dryopteris carthusiana*, hvitveis *Anemone nemorosa*, bringebær *Rubus idaeus*, teiebær *Rubus saxatilis*, stankstorkenebb *Geranium robertianum*, blåbær *Vaccinium myrtillus*, skogmarimjelle *Melampyrum sylvaticum*, fagerklokke *Campanula persicifolia*, gullris *Solidago virgaurea* og liljekonvall *Convallaria majalis*.

Andre funn av huldreblom i distriktet

Nærmeste kjente funnsted for huldreblom er det tidligere nevnte stedet i Rødenes nord i Marker, ca. 25 km NV for Modal (se figur 1). Arten er for øvrig ikke gjenfunnet her etter at den ble oppdaget i 1963. Området har vært utsatt for flatehogst, noe som kan ha forringet lokaliteten. Men det finnes utvilsomt andre egnede voksesteder i dette området, som ligger i den nordlige delen av Vikebyhøgda. Vikebyhøgda er dannet av mafisk-ultramafisk klorittamfibolitt (Berthelsen, Olerud & Sigmond 1996), som gir et relativt kalkholdig jordsmonn, og mange krevende plantearter er funnet her.

Ellers vokser huldreblom i Skarsdalen, Bengtsfors i Dalsland (Andersson 1987). Stedet ligger ved innsjøen Lelång nedstrøms Store Le ca. 35 km SØ for Modal (figur 1). Et annet potensielt voksested kan være Bodadalen i Årjäng, som danner en fortsettelse av Modalen fra Moen ved riksgrensen og rett nordøstover til Boda ved Foxen. Dette er en trang og dyp dal med rik flora, som trolig oppfyller de miljøkrav huldreblom stiller.

Floraen ved Modal

Området omkring funnstedet ved Modal har en rik og interessant flora som først de siste to-tre årene er blitt kartlagt nærmere. Like ved husene finnes en skjellsandbanke, hvor det bl.a. vokser storengkall *Rhinanthus serotinus ssp. serotinus*, jåblom *Parnassia palustris*, harerug *Bistorta vivipara*, villin *Linum catharticum* og fagerknoppurt *Centaurea scabiosa*. Den siste er for øvrig nesten borte etter at veien som den vokste ved nylig er rustet opp og veikantene sprøytet med ugressmiddel. Rødkjeks *Torilis japonica* og nikkesmelle *Silene nutans* er også funnet her. Det var en liten dam ved uthuset hvor det vokste flikbrønslé *Bidens tripartita*, men bestanden holder på å forsvinne da dammen er drenert i forbindelse med veiarbeidet. I dammen fantes for øvrig også den globalt sjeldne men lokalt ganske vanlige sneglen tårnformet damsnegl *Omphiscola (Lymnaea) glabra*. Orkidefloraen er rik, med skogmarihånd *Dactylorhiza fuschii*,

flekkmarihånd *Dactylorhiza maculata*, brudespore *Gymnadenia conopsea*, vanlig nattfiol *Plathanthera bifolia*, korallrot *Corallorhiza trifida* og knerot *Goodyera repens*, i tillegg til huldreblom. På berg og i ur i området vokser bl.a. svarterteknapp *Lathyrus niger*, blodstorkenebb *Geranium sanguineum*, bergmynte *Origanum vulgare*, stavklokke *Campanula cervicaria* og kantkonvall *Polygonatum odoratum*.

Nebba – et eldorado for botanikere

Modal ligger i et 2 km langt, markert dalføre (Modalen) som strekker seg fra Moen ved riksgrensen og ned til Torgrimsbu. Torgrimsbu er en nedlagt grend som tidligere også hadde skole. Området ligger idyllisk til ved Nordre Torgrimsbutjern, og har et verdifullt kulturlandskap med interessant flora, selv om gjengroingen av landskapet har satt sine spor.

Hele dette området er med sine frodige bar- og blandingsskoger, nedlagte småbruk og rike flora ganske typisk for naturen på Nebba, grensehalvøya som strekker seg fra veien mellom Buer i Marker og Väng i Årjäng og sørover i Store Le. Halvøya har en bemerkelsesverdig rik flora. I den norske delen, som dekker et areal på ca. 25 km², er nærmere 500 karplanter registrert (Spikkeland upubl.) Dette er ca. 75 % av alle påviste karplanter i Marker. Minst 18 av disse står på lista over sjeldne, sårbare og hensynskrevende karplanter i Østfold (Båtvik 1992), noe som utgjør omkring 60 % av alle arter innen denne kategorien i kommunen. Dersom vi tar utgangspunkt i den nasjonale rødlista, har området 14 rødlistede arter, hvorav 2 i kategorien ”sårbar”, og resten ”hensynskrevende” (Direktoratet for Naturforvaltning 1999). De fleste av disse er varmekrevende og kalk- eller basekrevende arter.

Som eksempel kan nevnes bittergrønn, som hadde tre store forekomster på til sammen flere 100 m² i nærheten av Store Le (L. Bakke pers. medd.). Bittergrønn er ført opp som sårbar på den nasjonale rødlista (Direktoratet for Naturforvaltning 1999). Dessverre ble disse bestandene utryddet pga. flatehogst på 90-tallet,

Fig. 2. Huldreblom ved Modal i juli 2002.
Foto: Ingvar Spikkeland

men en kan jo håpe på at det fortsatt finnes intakte lokaliteter. Arten er ikke kjent fra andre steder i Marker. Klubbestarr *Carex buxbaumii* ssp. *buxbaumii* vokser mange steder langs strendene ved Store Le, og har sin hovedforekomst i Østfold på Nebba. Det samme gjelder trolig også bergperikum *Hypericum montanum*, bakkesøte *Gentianella campestris* ssp. *campestris*, skogmarihånd og kalkgrønnaks *Brachypodium pinnatum*. Av andre sjeldne/interessante arter kan nevnes myrtelg *Thelypteris palustris*, knollmjørdurt *Filipendula vulgaris*, trefingersildre *Saxifraga tridactylites*, dronningstarr *Carex pseudocyperus* og bunkestarr *Carex elata*.

Enkelte av skogsområdene på Nebba hører utvilsomt med blant de mest verdifulle barskogsområdene i Østfold. Funnet av huldreblom ved Modal styrker områdets status i botanisk sammenheng. Artens framtid her er trolig usikker. På den ene siden er arten fredet mot innsamling, men samtidig er ikke artens voksested fredet mot hogst. Dermed kan huldreblomstens eksistensmuligheter i området raskt ødelegges, en skjebne som er ganske typisk for mange av våre sjeldne barskogsplanter.

Litteratur

- Andersson, P.-A. 1987. *Flora på Dal*. Nyfynd. Natur på Dal 13: 14-15.
- Berthelsen, A., Olerud, S. & Sigmond, E. M. O. 1996. Geologisk kart over Norge, berggrunnskart OSLO 1:250 000. Norges geologiske undersøkelse.
- Båtvik, J. I. I. 1992. Sjeldne, sårbare og hensynskrevende karplanter i Østfold. *Fylkesmannen i Østfold, miljøvernadv. Rapport nr. 6/92*. 160 s.
- Direktoratet for Naturforvaltning 1999. Nasjonal rødliste for truede arter i Norge 1998. *DN-rapport 3:1-161*.
- Lid, J & D. T. Lid 1994. *Norsk flora*. 6. utgåve ved R. Elven. Det norske samlaget. 1014 s.
- Wischmann, F. 1965. Huldreblomsten (*Epigonium aphyllum*) i Norge. *Blyttia* 23: 125-140.